Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 30ής Ιανουαρίου 2025*

«Προδικαστική παραπομπή – Ενέργεια – Εσωτερική αγορά φυσικού αερίου – Οδηγία 2009/73/ΕΚ – Άρθρο 3, παράγραφος 1 – Υποχρεώσεις των κρατών μελών έναντι των επιχειρήσεων φυσικού αερίου – Προστασία των καταναλωτών – Άρθρα 40 και 41 – Αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής – Παράβαση εκ μέρους επιχείρησης φυσικού αερίου της υποχρεώσεως διαφάνειαςπου υπέχει έναντι των πελατών – Σωρευτική επιβολή κυρώσεων για την ίδια παραβατική συμπεριφορά – Άρθρο 50 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Δικαίωμα του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη – Ne bis in idem – Άρθρο 52, παράγραφος 1 – Περιορισμοί στην άσκηση του εν λόγω θεμελιώδους δικαιώματος – Αρχή της αναλογικότητας»

Στην υπόθεση C-205/23,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunalul București (δευτεροβάθμιο δικαστήριο Βουκουρεστίου, Ρουμανία) με απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2023 η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 28 Μαρτίου 2023, στο πλαίσιο της δίκης

Engie România SA

κατά

Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Jürimäe, πρόεδρο του δευτέρου τμήματος, προεδρεύουσα του τρίτου τμήματος, K. Lenaerts, Πρόεδρο του Δικαστηρίου, ασκούντα καθήκοντα δικαστή του τρίτου τμήματος, N. Jääskinen, M. Gavalec και N. Piçarra (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Ράντος

γραμματέας: R. Şereş, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 24ης Απριλίου 2024,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ρουμανική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Engie România SA, εκπροσωπούμενη από τον L. Chiurtu, τον N.-V. Dinu, την M. R. Iancu, την I. Katona και την A. Radu, avocați,

– η Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei, εκπροσωπούμενη από τον G.-S. Niculescu, την A.-M. Riling, τον C. Vernea και την A. Zorzoană,

– η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις R. Antonie, E. Gane, R. I. Hațieganu και A. Rotăreanu,

– η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Κ. Μπόσκοβιτς και τη Χ. Κοκκόση,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την O. Beynet, την L. Nicolae και τον T. Scharf,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 11ης Ιουλίου 2024,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2009/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 2003/55/ΕΚ (ΕΕ 2009, L 211, σ. 94), καθώς και των άρθρων 50 και 52 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

2 Η υπό κρίση αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Engie România SA (στο εξής: Engie), επιχείρησης φυσικού αερίου, και της Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei (Εθνικής Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, Ρουμανία) (στο εξής: ANRE), με αντικείμενο απόφαση της ANRE με την οποία διαπιστώθηκε διοικητική παράβαση της Engie και της επιβλήθηκαν κυρώσεις.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο Χάρτης

3 Το άρθρο 50 του Χάρτη, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη», ορίζει τα εξής:

«Κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της [Ευρωπαϊκής] Ένωσης με [αμετάκλητη] απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο.»

4 Το άρθρο 52 του Χάρτη, το οποίο φέρει τον τίτλο «Εμβέλεια και ερμηνεία των δικαιωμάτων και των αρχών», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.»

Η οδηγία 2009/73

5 Η αιτιολογική σκέψη 48 της οδηγίας 2009/73 έχει ως εξής:

«Τα συμφέροντα των καταναλωτών θα πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο της παρούσας οδηγίας και η ποιότητα εξυπηρέτησης να αποτελεί κεντρική ευθύνη των επιχειρήσεων φυσικού αερίου. Τα υφιστάμενα δικαιώματα των καταναλωτών θα πρέπει να ενισχυθούν και να διασφαλισθούν, και να περιλαμβάνουν μεγαλύτερη διαφάνεια. Η προστασία των καταναλωτών θα πρέπει να διασφαλίζει ότι όλοι οι καταναλωτές στο ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο απολαμβάνουν τα οφέλη μιας ανταγωνιστικής αγοράς. Τα δικαιώματα των καταναλωτών θα πρέπει να επιβάλλονται από τα κράτη μέλη ή, όταν το κράτος μέλος διαθέτει σχετική πρόβλεψη, από τις ρυθμιστικές αρχές.»

6 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2009/73 ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, εφαρμόζονται οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

25. “οικιακός πελάτης”: ο πελάτης που αγοράζει φυσικό αέριο για δική του οικιακή κατανάλωση,

[…]

27. “τελικός πελάτης”: ο πελάτης που αγοράζει φυσικό αέριο για δική του χρήση,

[…]».

7 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/73, το οποίο φέρει τον τίτλο «Υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και προστασία των πελατών», προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν, βάσει της θεσμικής τους οργάνωσης και τηρώντας δεόντως την αρχή της επικουρικότητας, ότι, με την επιφύλαξη της παραγράφου 2, οι επιχειρήσεις φυσικού αερίου λειτουργούν σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας οδηγίας, με σκοπό την επίτευξη ανταγωνιστικής, ασφαλούς και περιβαλλοντικώς βιώσιμης αγοράς φυσικού αερίου και δεν κάνουν διακρίσεις μεταξύ των εν λόγω επιχειρήσεων όσον αφορά τα δικαιώματα ή τις υποχρεώσεις τους.

2. Τηρώντας πλήρως τις οικείες διατάξεις της συνθήκης, και ιδίως το άρθρο [106 ΣΛΕΕ], τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα του φυσικού αερίου, χάριν του γενικού οικονομικού συμφέροντος, υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών

κοινής ωφελείας οι οποίες μπορούν να αφορούν την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας του εφοδιασμού, την τακτική παροχή, την ποιότητα και τις τιμές παροχής, καθώς και την προστασία του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας του κλίματος, της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και της ενεργειακής αποδοτικότητας. […]

3. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των τελικών πελατών και μεριμνούν ιδίως ώστε να υπάρχουν επαρκείς εγγυήσεις για την προστασία των ευάλωτων πελατών. […] Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν υψηλά επίπεδα προστασίας του καταναλωτή, ιδίως όσον αφορά τη διαφάνεια σχετικά με τους συμβατικούς όρους και προϋποθέσεις, τη γενική πληροφόρηση και τους μηχανισμούς επίλυσης διαφορών. […] Όσον αφορά τουλάχιστον τους οικιακούς πελάτες, τα μέτρα αυτά συμπεριλαμβάνουν τα μέτρα που αναφέρονται στο παράρτημα Ι.

[…]»

8 Το άρθρο 40 της οδηγίας 2009/73, το οποίο φέρει τον τίτλο «Γενικοί στόχοι της ρυθμιστικής αρχής», προβλέπει τα εξής:

«Κατά την εκτέλεση των ρυθμιστικών καθηκόντων που προσδιορίζονται στην παρούσα οδηγία, η ρυθμιστική αρχή λαμβάνει όλα τα εύλογα μέτρα προς επίτευξη των κατωτέρω στόχων εντός του πλαισίου των καθηκόντων και εξουσιών της που καθορίζονται στο άρθρο 41, διαβουλευόμενη στενά με άλλες σχετικές εθνικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των αρχών ανταγωνισμού, κατά περίπτωση, και με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων τους:

[…]

ζ) εξασφάλιση ότι οι πελάτες ωφελούνται από την αποδοτική λειτουργία των εθνικών αγορών, προαγωγή του ουσιαστικού ανταγωνισμού και συμβολή στη διασφάλιση της ουσιαστικής προστασίας των καταναλωτών·

[…]».

9 Το άρθρο 41 της οδηγίας 2009/73, το οποίο φέρει τον τίτλο «Καθήκοντα και αρμοδιότητες της ρυθμιστικής αρχής», προβλέπει στις παραγράφους 1 και 4 τα εξής:

«1. Στη ρυθμιστική αρχή ανατίθενται τα εξής καθήκοντα:

[…]

θ) να παρακολουθεί το επίπεδο διαφάνειας, συμπεριλαμβανομένων των τιμών χονδρικής, και να διασφαλίζει τη συμμόρφωση των επιχειρήσεων φυσικού αερίου προς τις υποχρεώσεις περί διαφάνειας·

[…]

ιε) να συμβάλλει στο να διασφαλισθεί, από κοινού με άλλες αρμόδιες αρχές, ότι τα μέτρα προστασίας των καταναλωτών, περιλαμβανομένων όσων αναφέρονται στο παράρτημα [Ι], είναι αποτελεσματικά και εφαρμόζονται·

[…]

4. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι ανατίθενται στις ρυθμιστικές αρχές οι αρμοδιότητες που τους παρέχουν τη δυνατότητα να εκτελούν ταχέως και αποτελεσματικά τα καθήκοντα που αναφέρονται στις παραγράφους 1, 3 και 6. Για το σκοπό αυτό, οι ρυθμιστικές αρχές διαθέτουν τουλάχιστον τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

α) να εκδίδουν δεσμευτικές αποφάσεις για τις επιχειρήσεις φυσικού αερίου·

β) να ερευνούν τη λειτουργία των αγορών φυσικού αερίου και να αποφασίζουν και να επιβάλλουν τα κατάλληλα, αναγκαία και αναλογικά μέτρα για την προαγωγή του αποτελεσματικού ανταγωνισμού και την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς. […]·

[…]

δ) να επιβάλλουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις σε επιχειρήσεις φυσικού αερίου οι οποίες δεν συμμορφώνονται προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν από την παρούσα οδηγία ή προς τυχόν σχετικές, νομικά δεσμευτικές αποφάσεις της ρυθμιστικής αρχής ή του Οργανισμού ή να προτείνουν σε αρμόδιο δικαστήριο να επιβάλλει τις εν λόγω κυρώσεις. […]·

[…]».

10 Το παράρτημα Ι της οδηγίας 2009/73, το οποίο φέρει τον τίτλο «Μέτρα για την προστασία των καταναλωτών», ορίζει στο σημείο 1 τα εξής:

«Με την επιφύλαξη των κοινοτικών κανόνων σχετικά με την προστασία των καταναλωτών […], τα μέτρα που αναφέρονται στο άρθρο 3 έχουν ως στόχο να εξασφαλίζουν ότι οι πελάτες:

[…]

γ) λαμβάνουν διαφανείς πληροφορίες σχετικά με τις ισχύουσες τιμές και τιμολόγια, καθώς και τους συνήθεις όρους και προϋποθέσεις όσον αφορά την πρόσβαση και τη χρήση των υπηρεσιών φυσικού αερίου·

[…]».

Το ρουμανικό δίκαιο

Ο νόμος 363/2007

11 O Legea nr. 363/2007 privind combaterea practicilor incorecte ale comercianților în relația cu consumatorii și armonizarea reglementărilor cu legislația europeană privind protecția consumatorilor (νόμος 363/2007 για την καταπολέμηση των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών έναντι των καταναλωτών και για την εναρμόνιση των εθνικών διατάξεων με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σχετικά με την προστασία των καταναλωτών), της 21ης Δεκεμβρίου 2007 (*Monitorul Oficial al României*, μέρος Ι, αριθ. 899, της 28ης Δεκεμβρίου 2007), μεταφέρει στο ρουμανικό δίκαιο την οδηγία 2005/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του

Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ, 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου («Οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές») (ΕΕ 2005, L 149, σ. 22).

Ο νόμος 123/2012

12 Κατά το άρθρο 143, παράγραφος 1, στοιχείο k, του Legea energiei electrice și a gazelor naturale nr. 123/2012 (νόμου 123/2012 περί ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου), της 10ης Ιουλίου 2012 (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 485, της 16ης Ιουλίου 2012), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης:

«Ο προμηθευτής φυσικού αερίου έχει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες υποχρεώσεις:

[…]

k) να παρέχει στους τελικούς πελάτες διαφανείς πληροφορίες σχετικά με τις τιμές/τα τιμολόγια που εφαρμόζει, κατά περίπτωση, καθώς και με τους όρους πρόσβασης και χρήσης των υπηρεσιών που παρέχει.»

13 Το άρθρο 194, σημείο 24 bis, του νόμου 123/2012 ορίζει τα εξής:

«Συνιστούν παραβάσεις των διατάξεων που διέπουν τις δραστηριότητες στον τομέα του φυσικού αερίου οι ακόλουθες πράξεις: […] η μη τήρηση, εκ μέρους των συμμετεχόντων στην αγορά φυσικού αερίου, των υποχρεώσεων που υπέχουν από το άρθρο 143, παράγραφος 1, το άρθρο 144 bis και το άρθρο 145, παράγραφος 4, στοιχείο g.»

14 Βάσει του άρθρου 195, παράγραφος 1, σημείο2, στοιχείο c, του νόμου 123/2012, οι παραβάσεις αυτές τιμωρούνται με πρόστιμο από 20 000 έως 400 000 ρουμανικά λέι (RON) (ήτοι περίπου από 4 000 έως 80 000 ευρώ).

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Στις 14 Σεπτεμβρίου 2021, με απόφαση που εξέδωσε για τη διαπίστωση διοικητικής παράβασης και την επιβολή κυρώσεων, η Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor (Εθνική Αρχή για την Προστασία των Καταναλωτών, Ρουμανία) (στο εξής: ANPC) καταλόγισε με βάση τον νόμο 363/2007 στην Engie χρήση παραπλανητικών και επιθετικών εμπορικών πρακτικών κατά την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητάς της. Με την ως άνω απόφαση διαπίστωσε ότι η Engie είχε παραπλανήσει τους καταναλωτές γνωστοποιώντας τους ότι τροποποιεί μονομερώς την τιμή που είχε καθοριστεί στην αρχική προσφορά, μετά από διάστημα τριών μηνών μολονότι η τιμή αυτή ίσχυε για περίοδο δώδεκα μηνών.

16 Με απόφαση που εξέδωσε την ίδια ημέρα, η ANPC διέταξε την Engie να παύσει τις πρακτικές αυτές, να αναστείλει τη δραστηριότητά της μέχρι την παύση τους και να μην τροποποιήσει την τιμή παροχής φυσικού αερίου στους οικιακούς πελάτες.

17 Στις 11 Οκτωβρίου 2021 η ANRE εξέδωσε απόφαση για τη διαπίστωση διοικητικής παράβασης και την επιβολή κυρώσεων (στο εξής: απόφαση της ANRE). Με την απόφαση αυτή διαπίστωσε ότι η Engie, υπό την ιδιότητα του αδειοδοτημένου προμηθευτή φυσικού αερίου, είχε παραβεί, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση διαφάνειας που υπέχει από το άρθρο 143, παράγραφος 1,

στοιχείο k, του νόμου 123/2012, με τον οποίο μεταφέρθηκε στο ρουμανικό δίκαιο η οδηγία 2009/73, και της επέβαλε σειρά διοικητικών προστίμων, συνολικού ύψους 800 000 RON (περίπου 160 000 ευρώ). Η ANRE έκρινε ότι η Engie, αφενός, είχε διαπράξει παρατυπίες που αφορούσαν το περιεχόμενο ορισμένων προσφορών για την προμήθεια φυσικού αερίου και ότι, αφετέρου, δεν είχε επισημάνει με επαρκή σφήνεια ότι επιφυλασσόταν του δικαιώματος να τροποποιήσει μονομερώς την τιμή προμήθειας φυσικού αερίου η οποία αναγραφόταν στις συμβάσεις που είχε συνάψει με τους πελάτες της.

18 Κατόπιν αυτών, η ANRE διέταξε την Engie να γνωστοποιήσει στους δώδεκα τελικούς πελάτες που κατονομάζονταν στην απόφαση της ANRE ότι διατηρεί τη σταθερή τιμή του φυσικού αερίου ως προς την οποία είχε δεσμευθεί στην προσφορά βάσει της οποίας συνήφθη η σύμβαση και να ακυρώσει τις τροποποιητικές πράξεις που τους είχε κοινοποιήσει. Πέραν τούτου, διέταξε την Engie να ταυτοποιήσει όλους τους τελικούς πελάτες που είχαν αποδεχθεί τυποποιημένες προσφορές σε σταθερή τιμή που ίσχυε για την προβλεπόμενη στις αντίστοιχες προσφορές χρονική περίοδο και στους οποίους είχαν αποσταλεί στη συνέχεια ενημερώσεις και τροποποιητικές πράξεις συμβάσεως για την αύξηση της τιμής του παρεχόμενου φυσικού αερίου πριν από το τέλος της περιόδου αυτής, να γνωστοποιήσει στους συγκεκριμένους πελάτες τη διατήρηση της σταθερής τιμής του φυσικού αερίου σύμφωνα με τις προσφορές καθώς και να ακυρώσει τις τροποποιητικές πράξεις που είχαν αποσταλεί.

19 Η Engie προσέφυγε ενώπιον του Judecătoria Sectorului 4 București (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου του τετάρτου τομέα Βουκουρεστίου, Ρουμανία) κατά της αποφάσεως της ANRE. Η προσφυγή που άσκησε απορρίφθηκε ως αβάσιμη με απόφαση της 14ης Μαρτίου 2022.

20 Η Engie άσκησε έφεση κατά της ανωτέρω αποφάσεως ενώπιον του Tribunalul București (δευτεροβάθμιου δικαστηρίου Βουκουρεστίου, Ρουμανία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο.

21 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, πρώτον, αν η ANRE μπορεί να απαιτήσει από επιχείρηση φυσικού αερίου, στην οποία καταλογίζει παράβαση της υποχρέωσης διαφάνειας που αυτή υπέχει έναντι των καταναλωτών, να εφαρμόζει τιμή διαφορετική από την αγοραία τιμή που καθορίζεται βάσει της αρχής της ελεύθερης διαμόρφωσης των τιμών η οποία, κατά το εν λόγω δικαστήριο, προκύπτει από το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2009/73.

22 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, αφενός, ότι τόσο η ANRE όσο και η ANPC διαπίστωσαν τα ίδια πραγματικά περιστατικά, τα οποία η μεν πρώτη χαρακτήρισε ως «παράβαση της υποχρέωσης διαφάνειας» κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 143, παράγραφος 1, στοιχείο k, του νόμου 123/2012, η δε δεύτερη ως «παραπλανητική και επιθετική εμπορική πρακτική έναντι των καταναλωτών», κατά την έννοια του νόμου 363/2007. Αφετέρου, διαπιστώνει ότι τόσο η ANRE όσο και η ANPC επέβαλαν στην Engie, με χωριστές πράξεις, την ίδια υποχρέωση αποκατάστασης, ήτοι επαναφορά της σταθερής τιμής της «τυποποιημένης προσφοράς του Απριλίου 2021», η οποία ήταν σαφώς χαμηλότερη από την τιμή αγοράς του φυσικού αερίου στην ελεύθερη αγορά.

23 Συνεπώς, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το άρθρο 50 και το άρθρο 52, παράγραφοι 1 και 3, του Χάρτη στο πλαίσιο της εφαρμογής του νόμου 363/2007 και του νόμου 123/2012, προκειμένου να διευκρινιστεί κατά πόσον το άρθρο 50 του Χάρτη έχει εφαρμογή «σε περίπτωση διπλής επιβολής ποινών για τα ίδια πραγματικά περιστατικά επί διαφορετικών νομικών βάσεων».

24 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunalul București (δευτεροβάθμιο δικαστήριο Βουκουρεστίου) ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Μπορεί μια εικαζόμενη παράβαση της υποχρέωσης διαφάνειας που υπέχουν οι προμηθευτές φυσικού αερίου έναντι των οικιακών πελατών, η οποία έχει μεταφερθεί στην εθνική νομοθεσία και θεωρείται από αυτήν ως διοικητική παράβαση (contravenția), να έχει ως αποτέλεσμα ακόμη και την επιβολή σε προμηθευτή φυσικού αερίου, εκ μέρους της αρμόδιας εθνικής αρχής, της υποχρέωσης να εφαρμόζει στις σχέσεις του με τους καταναλωτές τιμή η οποία επιβάλλεται διοικητικά και η οποία δεν λαμβάνει υπόψη την αρχή της ελεύθερης διαμόρφωσης των τιμών στην αγορά φυσικού αερίου, αρχή η οποία θεσπίζεται με τις διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφος 1, της [οδηγίας 2009/73];

2) Μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένος περιορισμός [του δικαιώματος του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη], [το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 50] του [Χάρτη], η επιβολή κυρώσεων σε προμηθευτή φυσικού αερίου τόσο από την αρχή προστασίας των καταναλωτών όσο και από τη ρυθμιστική αρχή ενέργειας, μέσω της έκδοσης δύο χωριστών αποφάσεων με τις οποίες διαπιστώνεται η διάπραξη διοικητικής παράβασης και επιβάλλονται στον προμηθευτή τα ίδια μέτρα (διπλή έκδοση διοικητικών πράξεων επιβολής μέτρων), ή, μήπως, τούτο παραβιάζει [το εν λόγω δικαίωμα];

Είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας μια τέτοια σώρευση πράξεων επιβολής των ίδιων μέτρων, βάσει ταυτόσημων πραγματικών περιστατικών, από διαφορετικές αρχές;»

Επί του αιτήματος επανάληψης της προφορικής διαδικασίας

25 Μετά την ανάπτυξη των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα στις 11 Ιουλίου 2024, η Engie ζήτησε, με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 28 Αυγούστου 2024, την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας κατ' εφαρμογήν του άρθρου 83 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, προκειμένου να προβάλει πρόσθετα νομικά επιχειρήματα τα οποία, κατά την ίδια, δύνανται να ασκήσουν αποφασιστική επιρροή στην ερμηνεία του άρθρου 50 του Χάρτη και καθιστούν, επομένως, αναγκαία την προσαρμογή των κριτηρίων εκτίμησης που διατυπώνονται στη σχετική με τη συγκεκριμένη διάταξη νομολογία.

26 Βάσει του άρθρου 83 του Κανονισμού Διαδικασίας του, το Δικαστήριο μπορεί οποτεδήποτε, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να διατάξει τη διεξαγωγή προφορικής διαδικασίας ή την επανάληψή της, ιδίως αν κρίνει ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς, όταν ένας διάδικος επικαλείται νέο πραγματικό περιστατικό δυνάμενο να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της αποφάσεως του Δικαστηρίου ή όταν, προς επίλυση της διαφοράς, το Δικαστήριο χρειάζεται να στηριχθεί σε επιχείρημα επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων ή των κατά το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενδιαφερομένων.

27 Εν προκειμένω, το Δικαστήριο διαπιστώνει, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, ότι η Engie δεν επικαλείται κανένα νέο πραγματικό περιστατικό δυνάμενο να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της αποφάσεως την οποία καλείται να εκδώσει το Δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση. Εξάλλου, το Δικαστήριο εκτιμά ότι έχει στη διάθεσή του όλα τα αναγκαία στοιχεία για να αποφανθεί και ότι, προς επίλυση της διαφοράς, δεν χρειάζεται να στηριχθεί σε επιχείρημα επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση ενώπιόν του.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν συντρέχει λόγος να διαταχθεί η επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

Επί του παραδεκτού

29 Η ANRE και η Ρουμανική Κυβέρνηση προβάλλουν ένσταση απαραδέκτου του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, υποστηρίζοντας ότι βασίζεται σε πραγματικές εκτιμήσεις οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στην κατάσταση την οποία αφορά η υπόθεση της κύριας δίκης. Ειδικότερα, η απόφαση της ANRE δεν επιβάλλει, κατά την άποψή τους, συγκεκριμένη τιμή προμήθειας φυσικού αερίου στους πελάτες της Engie ούτε και επιβάλλει κυρώσεις στην επιχείρηση λόγω της τιμής την οποία χρεώνει. Διατάσσει απλώς την επαναφορά της τιμής προμήθειας φυσικού αερίου η οποία ίσχυε πριν από τη φερόμενη παράβαση της υποχρέωσης διαφάνειας έναντι των πελατών της.

30 Στο πλαίσιο της προδικαστικής διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των λειτουργιών των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, η διαπίστωση και η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα του εθνικού δικαστή. Το Δικαστήριο είναι αρμόδιο αποκλειστικώς να αποφαίνεται επί της ερμηνείας ή του κύρους των διατάξεων δικαίου της Ένωσης που έχουν εφαρμογή στο νομικό και πραγματικό πλαίσιο το οποίο περιγράφεται από το αιτούν δικαστήριο, προκειμένου να του παράσχει τα στοιχεία που είναι χρήσιμα για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Ως εκ τούτου, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να θέσει εν αμφιβόλω τις πραγματικές εκτιμήσεις επί των οποίων στηρίζεται η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως (πρβλ. απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Schweppes, C-291/16, EU:C:2017:990, σκέψεις 21 και 22).

31 Εξάλλου, υπέρ των προδικαστικών ερωτημάτων που άπτονται του δικαίου της Ένωσης υφίσταται τεκμήριο λυσιτέλειας. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως μόνον όταν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία κανόνα δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που του είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Coty Germany, C-567/18, EU:C:2020:267, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

32 Πλην όμως, εν προκειμένω δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση. Πράγματι, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι οι διατάξεις της οδηγίας 2009/73 των οποίων ζητείται η ερμηνεία έχουν άμεση σχέση με τη διαφορά της κύριας δίκης, η οποία αφορά μέτρα που επιβλήθηκαν από εθνική ρυθμιστική αρχή σε επιχείρηση φυσικού αερίου κατ' εφαρμογήν της εθνικής νομοθεσίας με την οποία η εν λόγω οδηγία μεταφέρθηκε στο ρουμανικό δίκαιο. Η υπό κρίση αίτηση περιέχει εξάλλου επαρκή στοιχεία προκειμένου να γίνει κατανοητό το περιεχόμενο του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος και να δοθεί χρήσιμη απάντηση επ' αυτού.

33 Επομένως, το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

34 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 2009/73 έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση που εθνική ρυθμιστική αρχή ενέργειας διαπιστώνει ότι προμηθευτής φυσικού αερίου παρέβη, κατά την τροποποίηση της τιμής προμήθειας του προϊόντος, την υποχρέωση διαφάνειας που υπέχει έναντι των πελατών του, η ρυθμιστική αρχή δεν επιτρέπεται να υποχρεώσει τον προμηθευτή να διατηρήσει την τιμή που καθορίστηκε με τις συμβάσεις τις οποίες είχε αρχικώς συνάψει με τους συγκεκριμένους πελάτες.

35 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2009/73 ορίζει ότι τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν, βάσει της θεσμικής τους οργάνωσης και τηρώντας δεόντως την αρχή της επικουρικότητας, ότι οι επιχειρήσεις φυσικού αερίου λειτουργούν σύμφωνα με τις αρχές της εν λόγω οδηγίας, με σκοπό την επίτευξη ανταγωνιστικής, ασφαλούς και περιβαλλοντικώς βιώσιμης αγοράς φυσικού αερίου και δεν κάνουν διακρίσεις μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών όσον αφορά τα δικαιώματα ή τις υποχρεώσεις τους.

36 Μολονότι από καμία διάταξη της οδηγίας 2009/73 δεν προκύπτει ρητώς ότι η τιμή παροχής φυσικού αερίου πρέπει να καθορίζεται από τον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης, η απαίτηση αυτή απορρέει από τον ίδιο τον σκοπό και τη γενική οικονομία της οδηγίας, η οποία έχει ως στόχο την επίτευξη μιας εντελώς και πραγματικά ανοικτής και ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου, στην οποία όλοι οι καταναλωτές μπορούν να επιλέγουν ελεύθερα τους προμηθευτές τους και στην οποία όλοι οι προμηθευτές μπορούν ελεύθερα να προμηθεύουν τους πελάτες τους με τα προϊόντα τους (πρβλ. απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2016, ANODE, C-121/15, EU:C:2016:637, σκέψη 26 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

37 Το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/73 επιτρέπει ωστόσο στα κράτη μέλη να επιβάλλουν στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα του αερίου «υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας», οι οποίες μπορούν, μεταξύ άλλων, να αφορούν «τις τιμές παροχής». Τέτοια μέτρα πρέπει να εξυπηρετούν το γενικό οικονομικό συμφέρον, να ορίζονται σαφώς, να είναι διαφανή, αμερόληπτα και επαληθεύσιμα, ώστε να διασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβαση των επιχειρήσεων αερίου της Ένωσης στους εθνικούς καταναλωτές, «τηρώντας πλήρως» τις οικείες διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ και ειδικότερα του άρθρου 106 ΣΛΕΕ (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 20ής Απριλίου 2010, Federutility κ.λπ., C-265/08, EU:C:2010:205, σκέψεις 21 και 22).

38 Εξάλλου, το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 2009/73 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των τελικών πελατών, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 27, της οδηγίας, και να διασφαλίζουν υψηλά επίπεδα προστασίας των καταναλωτών, ιδίως όσον αφορά τη διαφάνεια ως προς τους συμβατικούς όρους και τις προϋποθέσεις, καθώς και ως προς τη γενική πληροφόρηση. Όσον αφορά, τουλάχιστον, τους οικιακούς πελάτες, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 25, της οδηγίας 2009/73, τα κατάλληλα αυτά μέτρα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν τα μέτρα που προβλέπονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας.

39 Κατά το σημείο 1, στοιχείο γ', του ως άνω παραρτήματος, τα μέτρα για τα οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 3 της οδηγίας 2009/73 πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι πελάτες λαμβάνουν διαφανείς πληροφορίες σχετικά με τις ισχύουσες τιμές και τιμολόγια, καθώς και τους συνήθεις όρους και προϋποθέσεις όσον αφορά την πρόσβαση και τη χρήση των υπηρεσιών φυσικού αερίου,

προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα, σύμφωνα με τον σκοπό της προστασίας των καταναλωτών, να ασκήσουν το δικαίωμα να καταγγείλουν τη σύμβαση ή να αμφισβητήσουν την τροποποίηση της τιμής της παροχής (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Stadtwerke Neuwied, C-765/18, EU:C:2020:270, σκέψη 29).

40 Προς τον σκοπό αυτόν, το άρθρο 41, παράγραφος 1, στοιχεία θ' και ιε', της οδηγίας 2009/73 προβλέπει ότι στην εθνική ρυθμιστική αρχή ανατίθενται καθήκοντα τα οποία συνίστανται στο να διασφαλίζει τη συμμόρφωση των επιχειρήσεων φυσικού αερίου προς τις υποχρεώσεις διαφάνειας και να συμβάλλει στο να εξασφαλισθεί, από κοινού με άλλες αρμόδιες αρχές, ότι τα μέτρα προστασίας των καταναλωτών, περιλαμβανομένων όσων αναφέρονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας, είναι αποτελεσματικά και εφαρμόζονται.

41 Εξάλλου, από το άρθρο 40, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2009/73 προκύπτει ότι η εθνική ρυθμιστική αρχή είναι υποχρεωμένη να λαμβάνει, εντός του πλαισίου των καθηκόντων και εξουσιών της που καθορίζονται στο άρθρο 41 της οδηγίας, όλα τα εύλογα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίζει ότι οι πελάτες ωφελούνται από την αποδοτική λειτουργία των εθνικών αγορών καθώς και να συμβάλλει στη διασφάλιση της προστασίας των καταναλωτών, των οποίων τα συμφέροντα βρίσκονται στο επίκεντρο της εν λόγω οδηγίας, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική της σκέψη 48.

42 Τέλος, από το άρθρο 41, παράγραφος 4, της οδηγίας 2009/73 προκύπτει ότι οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει ειδικότερα να μπορούν να εκδίδουν δεσμευτικές αποφάσεις για τις επιχειρήσεις φυσικού αερίου [στοιχείο α'], να ερευνούν τη λειτουργία των αγορών φυσικού αερίου, να αποφασίζουν και να επιβάλλουν κατάλληλα, αναγκαία και αναλογικά μέτρα για την προαγωγή του αποτελεσματικού ανταγωνισμού και την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς [στοιχείο β'], καθώς και να επιβάλλουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις σε επιχειρήσεις φυσικού αερίου οι οποίες δεν συμμορφώνονται προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν από την εν λόγω οδηγία [στοιχείο δ'].

43 Εν προκειμένω, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η ANRE διαπίστωσε ότι η Engie παρέβη την προβλεπόμενη στο άρθρο 143, παράγραφος 1, στοιχείο k, του νόμου 123/2012 υποχρέωση διαφάνειας που υπέχει, για τον λόγο ότι δεν είχε ενημερώσει επαρκώς τους πελάτες της ότι επιφυλασσόταν να τροποποιήσει την τιμή προμήθειας φυσικού αερίου η οποία αναγραφόταν στις συμβάσεις που είχε συνάψει με αυτούς, βάσει μιας «τυποποιημένης προσφοράς», κατά τη διάρκεια της αρχικής δωδεκάμηνης περιόδου. Συνεπώς, η ANRE, αφενός, επέβαλε στην Engie πρόστιμο και, αφετέρου, εν είδει ρυθμιστικού μέτρου, την υποχρέωσε να επαναφέρει την τιμή που καθορίστηκε τον Απρίλιο του 2021 στο πλαίσιο της αρχικής σύμβασης.

44 Διαπιστώνεται όμως ότι τέτοια μέτρα, η επιλογή των οποίων, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 35 και 42 της παρούσας απόφασης, εμπίπτει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών, εντάσσονται στο πλαίσιο της άσκησης των εξουσιών που ανατίθενται στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές κατά τα άρθρα 40 και 41 της οδηγίας 2009/73, προκειμένου να εξασφαλίζεται η διαφάνεια των όρων και των προϋποθέσεων που διαλαμβάνονται στις συμβάσεις οι οποίες συνάπτονται με τους καταναλωτές. Επομένως, τα μέτρα αυτά σκοπούν στη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της προστασίας των καταναλωτών.

45 Εξάλλου, το μέτρο της επαναφοράς της τιμής που καθορίστηκε στην αρχική σύμβαση προμήθειας δεν αντιβαίνει προς την υπομνησθείσα στη σκέψη 36 της παρούσας απόφασης απαίτηση, κατά την οποία η τιμή παροχής φυσικού αερίου πρέπει να καθορίζεται από τον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης. Συγκεκριμένα, με το εν λόγω μέτρο, η εθνική ρυθμιστική αρχή δεν έκανε χρήση

των εξουσιών της προκειμένου να καθορίσει μια τιμή στις συμβάσεις προμήθειας φυσικού αερίου, αλλά υποχρέωσε τον προμηθευτή να επαναφέρει, στις συμβάσεις αυτές, την τιμή η οποία είχε συνομολογηθεί με κοινή συμφωνία μεταξύ του προμηθευτή και του ενδιαφερόμενου πελάτη.

46 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 2009/73 έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση που εθνική ρυθμιστική αρχή ενέργειας διαπιστώνει ότι προμηθευτής φυσικού αερίου παρέβη, κατά την τροποποίηση της τιμής προμήθειας του προϊόντος, την υποχρέωση διαφάνειας που υπέχει έναντι των πελατών του, η ρυθμιστική αρχή επιτρέπεται να υποχρεώσει τον προμηθευτή να διατηρήσει την τιμή που καθορίστηκε με τις συμβάσεις τις οποίες είχε αρχικώς συνάψει με τους συγκεκριμένους πελάτες.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

47 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 50, σε συνδυασμό με το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπεται να επιβληθούν σε προμηθευτή φυσικού αερίου δύο κυρώσεις για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, βάσει διαφορετικών εθνικών νομοθετικών διατάξεων οι οποίες μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο, αντιστοίχως, την οδηγία 2009/73 και την οδηγία 2005/29.

48 Κατά το άρθρο 50 του Χάρτη, «[κ]ανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ένωσης με [αμετάκλητη] απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο». Το θεμελιώδες αυτό δικαίωμα, το οποίο αποτελεί έκφραση της αρχής ne bis in idem, απαγορεύει τη σώρευση τόσο διώξεων όσο και κυρώσεων ποινικού χαρακτήρα για τα ίδια πραγματικά περιστατικά και κατά του ιδίου προσώπου (πρβλ. αποφάσεις της 20ής Μαρτίου 2018, Menci, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 25, και της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

49 Πρώτον, το άρθρο 50 του Χάρτη δεν περιορίζεται μόνο στις διώξεις και τις κυρώσεις που χαρακτηρίζονται ως «ποινικές» από το εθνικό δίκαιο, αλλά εκτείνεται –ανεξαρτήτως του χαρακτηρισμού τους στο εθνικό δίκαιο– σε διώξεις και σε κυρώσεις οι οποίες πρέπει να θεωρηθούν ως έχουσες ποινικό χαρακτήρα λόγω της ίδιας της φύσεως της παράβασης ή του βαθμού αυστηρότητας της κύρωσης που ενδέχεται να επιβληθεί στον παραβάτη (πρβλ. απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψεις 25 και 26 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Ο βαθμός αυτός αυστηρότητας πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με τη μέγιστη ποινή που προβλέπουν οι σχετικές διατάξεις (πρβλ. απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2023, Volkswagen Group Italia και Volkswagen Aktiengesellschaft, C-27/22, EU:C:2023:663, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

50 Η εφαρμογή του κριτηρίου που αφορά τη φύση της παράβασης απαιτεί να εξακριβωθεί αν η επίμαχη κύρωση επιδιώκει, ειδικότερα, κατασταλτικό σκοπό, ανεξαρτήτως του αν επιδιώκει επίσης προληπτικό σκοπό. Πράγματι, εκ της φύσεώς τους, οι ποινικές κυρώσεις σκοπούν τόσο στην καταστολή όσο και στην πρόληψη παράνομων συμπεριφορών. Αντιθέτως, μέτρα τα οποία περιορίζονται απλώς στην αποκατάσταση της ζημίας που προκάλεσε η οικεία παράβαση δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα (πρβλ. απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2023, Volkswagen Group Italia και Volkswagen Aktiengesellschaft, C-27/22, EU:C:2023:663, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

51 Εν προκειμένω, από τα μέτρα που μνημονεύονται στις σκέψεις 16 και 43 της παρούσας απόφασης, προκύπτει, αφενός, ότι το ρυθμιστικό μέτρο το οποίο υποχρεώνει τον προμηθευτή να επαναφέρει την τιμή που καθορίστηκε τον Απρίλιο του 2021 στο πλαίσιο της αρχικής σύμβασης αποτελεί μέτρο το οποίο περιορίζεται a priori στην αποκατάσταση της ζημίας που προκάλεσε η επίμαχη παράβαση, κατά την έννοια της υπομνησθείσας στην προηγούμενη σκέψη νομολογίας, ζήτημα το οποίο εναπόκειται ωστόσο στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

52 Αφετέρου, όσον αφορά τις χρηματικές ποινές που επιβλήθηκαν στην Engie από την ANPC και την ANRE, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, βάσει του άρθρου 194, σημείο 24 bis, και του άρθρου 195, παράγραφος 1, σημείο 2, στοιχείο c, του νόμου 123/2012, η παράβαση της υποχρέωσης διαφάνειας που προβλέπεται στο άρθρο 143, παράγραφος 1, στοιχείο k, του εν λόγω νόμου τιμωρείται με πρόστιμο από 20 000 έως 400 000 RON. Επί της βάσεως αυτής και λαμβανομένων υπόψη των διαφόρων διοικητικών παραβάσεων που καταλογίστηκαν στην Engie, η ANRE της επέβαλε πρόστιμο συνολικού ποσού 800 000 RON (περίπου 160 000 ευρώ). Πέραν τούτου, η Ρουμανική Κυβέρνηση και η Engie διευκρίνισαν αντιστοίχως στις γραπτές παρατηρήσεις τους ότι η ANPC επέβαλε στην Engie πρόστιμο ύψους 150 000 RON (περίπου 30 000 ευρώ).

53 Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του και των ανώτατων ποσών που προβλέπονται στις οικείες εθνικές διατάξεις τις οποίες εφάρμοσαν στην Engie η ANPC και η ANRE, οι ως άνω κυρώσεις είναι αρκούντως επαχθείς ώστε να χαρακτηριστούν ως «κυρώσεις ποινικού χαρακτήρα».

54 Δεύτερον, η εφαρμογή του άρθρου 50 του Χάρτη εξαρτάται από τη συνδρομή διττής προϋπόθεσης, ήτοι, αφενός, από την ύπαρξη προγενέστερης αμετάκλητης απόφασης (προϋπόθεση «bis») και, αφετέρου, από το γεγονός ότι η προγενέστερη απόφαση και οι μεταγενέστερες διώξεις ή αποφάσεις αφορούν τα ίδια πραγματικά περιστατικά (προϋπόθεση «idem») (πρβλ. απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψη 28).

55 Όσον αφορά την προϋπόθεση «bis», για να μπορεί να θεωρηθεί ότι μια δικαστική απόφαση έχει κρίνει αμετάκλητα επί των πραγματικών περιστατικών που αποτελούν αντικείμενο δεύτερης διαδικασίας, δεν είναι μόνον αναγκαίο η απόφαση αυτή να μην μπορεί να προσβληθεί, σύμφωνα με την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία, αλλά θα πρέπει επίσης να έχει εκδοθεί κατόπιν εκτιμήσεως επί της ουσίας της υπόθεσης (απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Εφόσον υφίσταται τέτοια απόφαση, το άρθρο 50 του Χάρτη αποκλείει την κίνηση ή τη συνέχιση ποινικής δίωξης για τις ίδιες πράξεις (πρβλ. απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2023, Volkswagen Group Italia και Volkswagen Aktiengesellschaft, C-27/22, EU:C:2023:663, σκέψη 59).

56 Εν προκειμένω, η δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο περιέχει στοιχεία τα οποία υποδηλώνουν ότι η κύρωση που επιβλήθηκε στην Engie από την ANPC αμφισβητήθηκε ενώπιον των ρουμανικών δικαστηρίων και ακυρώθηκε αμετάκλητα λόγω αναρμοδιότητας της ANPC. Αν το αιτούν δικαστήριο επιβεβαιώσει τα στοιχεία αυτά, η προϋπόθεση «bis», που εξετάστηκε στην προηγούμενη σκέψη, δεν πληρούται.

57 Αντιθέτως, σε περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει ότι η προϋπόθεση «bis» πληρούται εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι, όσον αφορά την προϋπόθεση «idem», από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 50 του Χάρτη προκύπτει ότι η διάταξη αυτή απαγορεύει την άσκηση ποινικής δίωξης ή την επιβολή ποινικής κύρωσης εις βάρος του ίδιου προσώπου περισσότερες από μία φορές για την ίδια παράβαση. Το κρίσιμο κριτήριο για μια τέτοια εκτίμηση είναι αυτό

της ταυτότητας των πραγματικών περιστατικών, υπό την έννοια της ύπαρξης ενός συνόλου συγκεκριμένων και άρρηκτα συνδεδεμένων μεταξύ τους περιστάσεων, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την απαλλαγή ή την αμετάκλητη καταδίκη του προσώπου το οποίο αφορούν. Ο νομικός χαρακτηρισμός, στο εθνικό δίκαιο, των πραγματικών περιστατικών και το προστατευόμενο έννομο συμφέρον είναι άνευ σημασίας για τη διαπίστωση της ύπαρξης μίας και της αυτής παράβασης, στον βαθμό που το περιεχόμενο της προστασίας την οποία παρέχει το άρθρο 50 του Χάρτη δεν μπορεί να ποικίλλει μεταξύ των κρατών μελών (πρβλ. απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψεις 31, 33 και 34).

58 Δεδομένου ότι η προϋπόθεση «idem» απαιτεί να πρόκειται για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, το άρθρο 50 του Χάρτη δεν έχει εφαρμογή όταν τα επίμαχα πραγματικά περιστατικά είναι απλώς παρόμοια. Πράγματι, η ταυτότητα των πραγματικών περιστατικών νοείται ως ένα σύνολο συγκεκριμένων περιστάσεων που απορρέουν από γεγονότα τα οποία είναι, κατ' ουσίαν, τα ίδια, δεδομένου ότι αφορούν τον ίδιο παραβάτη και συνδέονται μεταξύ τους άρρηκτα στον χρόνο και στον χώρο (πρβλ. απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψεις 36 και 37).

59 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη σκέψη 22 της παρούσας απόφασης, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, αφενός, ότι τόσο η ANRE όσο και η ANPC, μετά τη διεξαγωγή των αντίστοιχων διοικητικών διαδικασιών, διαπίστωσαν τα ίδια πραγματικά περιστατικά, τα οποία η μεν πρώτη χαρακτήρισε ως «παράβαση της υποχρέωσης διαφάνειας» κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 143, παράγραφος 1, στοιχείο k, του νόμου 123/2012, η δε δεύτερη ως «παραπλανητική και επιθετική εμπορική πρακτική έναντι των καταναλωτών», κατά την έννοια του νόμου 363/2007.

60 Τρίτον, τυχόν περιορισμός της άσκησης του θεμελιώδους δικαιώματος του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη και, ως εκ τούτου, ενδεχόμενη σώρευση διώξεων ή ποινικών κυρώσεων μπορούν να δικαιολογηθούν βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου 52 του Χάρτη. Σύμφωνα με την πρώτη περίοδο της εν λόγω παραγράφου, κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο αυτών των δικαιωμάτων και ελευθεριών. Κατά τη δεύτερη περίοδο της ίδιας παραγράφου, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται ως προς τα ως άνω δικαιώματα και τις ως άνω ελευθερίες μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.

61 Όσον αφορά, κατά πρώτον, τον σεβασμό του βασικού περιεχομένου του θεμελιώδους δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 50 του Χάρτη, το περιεχόμενο αυτό γίνεται κατ' αρχήν σεβαστό όταν το εθνικό δίκαιο προβλέπει μόνον τη δυνατότητα σώρευσης διώξεων και κυρώσεων βάσει διαφορετικών ρυθμίσεων (πρβλ. απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψη 43). Τούτο συμβαίνει εν προκειμένω, δεδομένου ότι οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στην Engie στηρίχθηκαν σε διαφορετικές εθνικές νομοθετικές διατάξεις οι οποίες μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο, αντιστοίχως, την οδηγία 2009/73 και την οδηγία 2005/29.

62 Όσον αφορά, δεύτερον, την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, υπενθυμίζεται ότι η αρχή αυτή επιτάσσει η σώρευση διώξεων και κυρώσεων την οποία προβλέπει η εθνική ρύθμιση να μην υπερβαίνει τα όρια αυτού που είναι κατάλληλο και αναγκαίο για την επίτευξη των θεμιτών σκοπών που επιδιώκει η οικεία ρύθμιση. Οσάκις υφίσταται επιλογή μεταξύ περισσότερων

κατάλληλων μέτρων, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο καταναγκαστικό και οι προκαλούμενες δυσχέρειες δεν πρέπει να είναι υπέρμετρες σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς (απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, Menci, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

63 Σώρευση κυρώσεων μπορεί εντούτοις να δικαιολογηθεί όταν οι διώξεις οι οποίες κινήθηκαν από δύο διαφορετικές αρχές επιδιώκουν σκοπούς που αλληλοσυμπληρώνονται και αφορούν διαφορετικές πλευρές της ίδιας παραβατικής συμπεριφοράς. Πράγματι, οι δημόσιες αρχές μπορούν θεμιτώς να επιλέξουν συμπληρωματικές νομικές απαντήσεις ως αντίδραση σε ορισμένες επιβλαβείς για την κοινωνία συμπεριφορές, εφαρμόζοντας διαφορετικές διαδικασίες που σχηματίζουν ένα συνεκτικό σύνολο, έτσι ώστε να αντιμετωπίζεται το επίμαχο κοινωνικό πρόβλημα υπό όλες του τις πτυχές, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές οι συνδυασμένες νομικές απαντήσεις δεν είναι υπέρμετρα επαχθείς για το εμπλεκόμενο πρόσωπο (πρβλ. απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψεις 49 και 50).

64 Όπως υπενθυμίζεται στις σκέψεις 38 έως 41 της παρούσας απόφασης, στόχος των μέτρων που μπορούν να λάβουν οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές, κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 2009/73, ως προς το ζήτημα της διαφάνειας των όρων και των προϋποθέσεων που διαλαμβάνονται στις καταναλωτικές συμβάσεις είναι να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της προστασίας των καταναλωτών. Ως εκ τούτου, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 36 της παρούσας απόφασης, τα εν λόγω μέτρα διασφαλίζουν την επίτευξη μιας εντελώς και πραγματικά ανοικτής και ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς του φυσικού αερίου, στην οποία όλοι οι καταναλωτές μπορούν να επιλέγουν ελεύθερα, χάρη σ' αυτή τη διαφάνεια, τους προμηθευτές τους.

65 Ωστόσο, από το παράρτημα Ι, σημείο 1, της οδηγίας 2009/73 προκύπτει ότι τα ως άνω μέτρα δεν θίγουν τη νομοθεσία της Ένωσης για την προστασία των καταναλωτών. Συνεπώς, τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να επιβάλλουν κυρώσεις για παραβάσεις, αφενός, της τομεακής ρυθμίσεως που αποσκοπεί στην απελευθέρωση της αγοράς του φυσικού αερίου και, αφετέρου, των διατάξεων περί αθέμιτων εμπορικών πρακτικών της οδηγίας 2005/29, προκειμένου να διασφαλίσουν υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών στον συγκεκριμένο τομέα (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψη 47).

66 Προκειμένου να κριθεί κατά πόσον μια τέτοια σώρευση διώξεων και κυρώσεων είναι αναγκαία, πρέπει να εκτιμηθεί, πρώτον, αν υφίστανται σαφείς και ακριβείς κανόνες βάσει των οποίων μπορούν να προβλεφθούν οι πράξεις και παραλείψεις για τις οποίες χωρεί σώρευση διώξεων και κυρώσεων καθώς και να συντονιστεί η δράση των διαφόρων αρχών, δεύτερον, αν οι δύο διαδικασίες διεξήχθησαν κατά τρόπο επαρκώς συντονισμένο και με μικρή χρονική απόσταση μεταξύ τους και, τρίτον, αν η κύρωση που ενδεχομένως επιβλήθηκε κατά τη διαδικασία που προηγήθηκε χρονικά ελήφθη υπόψη κατά την επιμέτρηση της δεύτερης κύρωσης, ούτως ώστε οι επιβαρύνσεις οι οποίες απορρέουν για το εμπλεκόμενο πρόσωπο από μια τέτοια σώρευση να περιορίζονται στο απολύτως αναγκαίο και το σύνολο των κυρώσεων που επιβλήθηκαν να αντιστοιχεί στη σοβαρότητα των παραβάσεων που διεπράχθησαν (απόφαση της 22ας Μαρτίου 2022, bpost, C-117/20, EU:C:2022:202, σκέψη 51).

67 Όπως επισημαίνει ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 49 των προτάσεών του, δεν είναι σπάνιο φαινόμενο μια εταιρία που δραστηριοποιείται στην αγορά της παραγωγής ή διανομής ενέργειας να υπέχει υποχρέωση συμμόρφωσης προς διάφορες τομεακές ρυθμίσεις οι οποίες επιδιώκουν διαφορετικούς ή συμπληρωματικούς σκοπούς και να υπόκειται, ενδεχομένως, σε διάφορες κυρώσεις για την ίδια συμπεριφορά, βάσει των αντίστοιχων τομεακών ρυθμίσεων.

68 Εν προκειμένω, στη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο υπάρχουν ενδείξεις περί χρονικής εγγύτητας μεταξύ των δύο επίμαχων διοικητικών διαδικασιών στην υπόθεση της κύριας δίκης και μεταξύ των αποφάσεων που εκδόθηκαν κατά το πέρας των διαδικασιών αυτών, η μία εκ των οποίων κινήθηκε βάσει της τομεακής ρυθμίσεως στον τομέα της ενέργειας και η άλλη βάσει της ρυθμίσεως για την προστασία των καταναλωτών, όπως επίσης και ενδείξεις περί συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των οικείων αρχών, όπερ εναπόκειται ωστόσο στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

69 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 50, σε συνδυασμό με το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, έχει την έννοια ότι επιτρέπεται να επιβληθούν σε προμηθευτή φυσικού αερίου, βάσει διαφορετικών εθνικών νομοθετικών διατάξεων που μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο, αντιστοίχως, την οδηγία 2009/73 και την οδηγία 2005/29, δύο κυρώσεις οι οποίες πρέπει να χαρακτηριστούν ως «κυρώσεις ποινικού χαρακτήρα για τα ίδια πραγματικά περιστατικά», υπό την προϋπόθεση ότι:

– υπάρχουν σαφείς και ακριβείς κανόνες βάσει των οποίων μπορεί να προβλεφθεί για ποιες πράξεις και παραλείψεις χωρεί σώρευση διώξεων και κυρώσεων καθώς και να διασφαλιστεί ο συντονισμός μεταξύ των δύο αρμόδιων αρχών·

– οι δύο επίμαχες διαδικασίες έχουν διεξαχθεί κατά αρκούντως συντονισμένο τρόπο και με μικρή χρονική απόσταση μεταξύ τους και

– το σύνολο των επιβαλλομένων κυρώσεων αντιστοιχεί στη σοβαρότητα των παραβάσεων.

Επί των δικαστικών εξόδων

70 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 2009/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 2003/55/ΕΚ,

έχει την έννοια ότι:

σε περίπτωση που εθνική ρυθμιστική αρχή ενέργειας διαπιστώνει ότι προμηθευτής φυσικού αερίου παρέβη, κατά την τροποποίηση της τιμής προμήθειας του προϊόντος, την υποχρέωση διαφάνειας που υπέχει έναντι των πελατών του, η ρυθμιστική αρχή επιτρέπεται να υποχρεώσει τον προμηθευτή να διατηρήσει την τιμή που καθορίστηκε με τις συμβάσεις τις οποίες είχε αρχικώς συνάψει με τους συγκεκριμένους πελάτες.

2) Το άρθρο 50, σε συνδυασμό με το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

έχει την έννοια ότι:

επιτρέπεται να επιβληθούν σε προμηθευτή φυσικού αερίου, βάσει διαφορετικών εθνικών νομοθετικών διατάξεων που μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο, αντιστοίχως, την οδηγία 2009/73 και την οδηγία 2005/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ, 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου («Οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές»), δύο κυρώσεις οι οποίες πρέπει να χαρακτηριστούν ως «κυρώσεις ποινικού χαρακτήρα για τα ίδια πραγματικά περιστατικά», υπό την προϋπόθεση ότι:

– **υπάρχουν σαφείς και ακριβείς κανόνες βάσει των οποίων μπορεί να προβλεφθεί για ποιες πράξεις και παραλείψεις χωρεί σώρευση διώξεων και κυρώσεων καθώς και να διασφαλιστεί ο συντονισμός μεταξύ των δύο αρμόδιων αρχών·**

– **οι δύο επίμαχες διαδικασίες έχουν διεξαχθεί κατά αρκούντως συντονισμένο τρόπο και με μικρή χρονική απόσταση μεταξύ τους και**

– **το σύνολο των επιβαλλομένων κυρώσεων αντιστοιχεί στη σοβαρότητα των παραβάσεων.**

(υπογραφές)